

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาในหนังสือเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) และเปรียบเทียบเนื้อหาในหนังสือเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ทั้งที่จัดพิมพ์โดยกรมวิชาการ และสำนักพิมพ์เอกชน (รายละเอียดในภาคผนวกหน้า 86) รวมทั้งเพื่อศึกษาความคิดเห็นของครู-อาจารย์ที่ใช้หนังสือเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

สำหรับกลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นครู-อาจารย์ผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนที่สังกัดสำนักงานการศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2542 จำนวน 37 คน

ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย หนังสือเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ทั้งที่จัดพิมพ์โดยกรมวิชาการ จำนวน 1 เล่ม และที่จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์เอกชน จำนวน 4 เล่ม รวมทั้งหมด 5 เล่ม ตารางวิเคราะห์เนื้อหา และแบบสอบถามความคิดเห็นของครู-อาจารย์ที่ใช้หนังสือเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 1 ชุด

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาในหนังสือเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

จากการพิจารณาเปรียบเทียบหนังสือเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ทั้ง 5 เล่ม ตามลักษณะของหนังสือเรียนที่ดี พอสรุปได้ว่า

หนังสือเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เล่มที่ 1 มีลักษณะเด่น คือ มีการจัดลำดับความยาก - ง่าย และความสัมพันธ์กันของเนื้อหา มีความเหมาะสมของแบบฝึกหัด,แบบทดสอบและกิจกรรม และมีความเหมาะสมของภาษา มากที่สุด เมื่อเป็นพิจารณาเป็นรายหน่วย พบว่า หน่วยที่ 3 เรื่องสิ่งที่อยู่รอบตัวเรา, หน่วยที่ 4 เรื่อง ชาติไทย, หน่วยที่ 6 เรื่อง พลังงานและสารเคมี, หน่วยที่ 7 เรื่อง จักรวาลและอวกาศ, หน่วยที่ 8 เรื่อง ข้าว เหตุการณ์และวันสำคัญ เป็นหน่วยที่มีเนื้อหาเหมาะสมที่สุด

หนังสือเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เล่มที่ 2 มีลักษณะเด่น คือ มีการจัดลำดับความยาก - ง่ายและความสัมพันธ์กันของเนื้อหา และมีความเหมาะสมของภาษา มากที่สุด เมื่อเป็นพิจารณาเป็นรายหน่วย พบว่า ไม่มีเนื้อหาใดเหมาะสมที่สุด

หนังสือเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เล่มที่ 3 มีลักษณะเด่น คือ มีความสอดคล้องของเนื้อหา กับจุดประสงค์รายวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต มีการจัดลำดับความยาก - ง่ายและความสัมพันธ์กันของเนื้อหา มีความถูกต้องของเนื้อหา มีความทันสมัยของเนื้อหา และมีความเหมาะสมของภาษา มากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายหน่วย พบว่า หน่วยที่ 2 เรื่อง ชีวิตในบ้าน, หน่วยที่ 4 เรื่อง ชาติไทย, หน่วยที่ 5 เรื่อง การทำมาหากิน, หน่วยที่ 7 เรื่อง จักรวาลและอวกาศ, หน่วยที่ 8 เรื่อง ข้าว เหตุการณ์และวันสำคัญ เป็นหน่วยที่มีเนื้อหาเหมาะสมที่สุด

หนังสือเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เล่มที่ 4 มีลักษณะเด่น คือ มีความถูกต้องของเนื้อหาและมีความเหมาะสมของภาษา มากที่สุด เมื่อเป็นพิจารณาเป็นรายหน่วยพบว่า หน่วยที่ 1 เรื่อง สิ่งมีชีวิต, หน่วยที่ 3 เรื่อง สิ่งที่อยู่รอบตัวเรา และหน่วยที่ 6 เรื่อง พลังงานและสารเคมี เป็นหน่วยที่มีเนื้อหาเหมาะสมที่สุด

หนังสือเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เล่มที่ 5 มีลักษณะเด่น คือ มีความเหมาะสมของเนื้อหา กับวัยของผู้เรียน มีความถูกต้องของเนื้อหา มีความทันสมัยของเนื้อหา และมีความเหมาะสมของภาษา มากที่สุด เมื่อเป็นพิจารณาเป็นรายหน่วย พบว่า ไม่มีเนื้อหาใดเหมาะสมที่สุด

จากการวิจัยโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาในหนังสือเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ครั้งนี้ จึงพอสรุปได้ว่า หนังสือเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตแต่ละเล่มนั้น มีข้อดี ข้อด้อยพอๆ กัน ไม่มีหนังสือเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เล่มใด มีเนื้อหาสมบูรณ์ที่สุด และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมตามเกณฑ์การให้คะแนนตามลักษณะของหนังสือเรียนที่ดี หนังสือ

เรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ที่จัดพิมพ์โดยกรมวิชาการอยู่ในลำดับท้ายๆ โดยมีหนังสือเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์เอกชน อยู่ในลำดับต้นๆ

แบบสอบถามความคิดเห็นของครู-อาจารย์ผู้สอนที่ใช้หนังสือเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

จากการวิเคราะห์คะแนนที่ได้จากการศึกษาความคิดเห็นของครู-อาจารย์ผู้สอนที่ใช้หนังสือเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่า ส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิง ร้อยละ 75.7 ซึ่งมีอายุประมาณ 36 - 40 ปี ร้อยละ 32.4 วุฒิการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 97.3 และมีตำแหน่งเป็นอาจารย์ 2 ระดับ 5 ร้อยละ 37.4 ส่วนใหญ่ ครูผู้สอนจะมีประสบการณ์ตั้งแต่ 1 - 5 ปี และ 15 ปีขึ้นไป เท่ากับ ร้อยละ 29.7 ที่สอนนักเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จะมีนักเรียน 10 - 20 คน จำนวนห้องเรียน 1 - 2 ห้อง เท่ากับร้อยละ 89.19 ที่ใช้เวลาในการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ทั้งหมด 14 - 18 คาบ / สัปดาห์ และส่วนใหญ่ครู-อาจารย์ทุกคนจะสอนทุกกลุ่มประสบการณ์ เช่น กลุ่มทักษะ (คณิตศาสตร์และภาษาไทย) , กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย , กลุ่มการงานพื้นฐานอาชีพ และกลุ่มประสบการณ์พิเศษ (ภาษาอังกฤษ) เท่ากับ ร้อยละ 75.68 ส่วนในเรื่องของผู้บริหารให้การสนับสนุนจัดซื้อสื่อการเรียนการสอน อยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ ร้อยละ 48.6 ได้รับการนิเทศ แนะนำ และติดตามผลจากศึกษานิเทศก์นั้นอยู่ในระดับน้อยถึงปานกลาง เท่ากับ ร้อยละ 35.1 แต่ต้องการการนิเทศ แนะนำ และติดตามผลอยู่ในเทอมละครึ่ง เท่ากับ ร้อยละ 43.2

ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะของหนังสือเรียน พบว่า ส่วนใหญ่เนื้อหาในหนังสือเรียนที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้รายวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 , รูปเล่มจะใช้กระดาษที่มีคุณภาพดี ฝึกขาดยาก คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.89 , อักษรที่ใช้พิมพ์นั้น เห็นได้ชัดเจน เป็นระเบียบสม่ำเสมอ น่าอ่าน คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 , ขนาดของภาพประกอบเหมาะสมกับวัยของนักเรียน คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 , การใช้ภาษามีความสละสลวย คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 และกิจกรรมมีคำอธิบายขั้นตอน และวิธีทำที่ชัดเจน ทำให้นักเรียนสามารถเข้าใจง่ายขึ้น คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาในหนังสือเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

จากการวิเคราะห์หนังสือเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาตามเกณฑ์ลักษณะของหนังสือเรียนที่ดี และมีบางประเด็นจากการวิเคราะห์ที่ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตและนำมาอภิปราย ได้ดังนี้

1. การใช้เกณฑ์ตามลักษณะของหนังสือเรียนที่ดีนั้น อาจจะยังไม่เหมาะสม เพราะ ยังมีบางประเด็นที่ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์แล้วได้ผลไม่แตกต่างกัน
2. จากการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า หนังสือเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต แต่ละเล่ม ต่างก็มีลักษณะเด่น ลักษณะด้อยที่แตกต่างกัน การที่ครูยึดหนังสือเรียนเพียงเล่มเดียวใช้ในการประกอบการสอน จึงไม่น่าจะเป็นผลดี เพราะครูจะเสียโอกาสที่จะได้นำเอาข้อดีของหนังสือเรียนเล่มอื่นๆ มาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนของตน เช่น หนังสือเรียนสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่จัดพิมพ์โดยกรมวิชาการ ในหน่วยที่ 7 เรื่อง จักรวาลและอวกาศ ไม่มีเนื้อหาอยู่ในหนังสือเรียนเลย
3. จากการวิเคราะห์หนังสือเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จะเห็นได้ว่า หนังสือเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตแต่ละเล่มมีมาตรฐานไม่เท่าเทียมกัน
4. จากงานวิจัยครั้งนี้ จะเห็นได้ว่า ลักษณะของหนังสือเรียนที่ดีในด้านความทันสมัยของเนื้อหา และด้านความเหมาะสมของภาษา ไม่ได้ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างกันของลักษณะหนังสือเรียนที่ดี เพราะไม่ว่าจะเป็นหนังสือเรียนสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่จัดพิมพ์โดยกรมวิชาการ และที่จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์เอกชนที่นำมาวิเคราะห์ทุกเล่มก็มีประเด็นเหล่านี้ครบถ้วน ดังนั้นใน 2 ประเด็นนี้อาจจะไม่จำเป็นต้องนำมาเป็นประเด็นในการวิเคราะห์ต่อไป ก็ได้

แบบสอบถามความคิดเห็นของครู-อาจารย์ผู้สอนที่ใช้หนังสือเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

จากการวิเคราะห์ถึงผลของการศึกษาความคิดเห็นของครู-อาจารย์ผู้สอนที่ใช้หนังสือเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. จากผลการวิจัย พบว่า จากข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์ของครู-อาจารย์ผู้สอนที่ใช้หนังสือเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ส่วนใหญ่จะมีประสบการณ์ในการสอนประมาณ 1 - 5 ปี และ 15 ปีขึ้นไป ที่สอนนักเรียนประมาณ 10 - 20 คน และมีจำนวนห้องเรียน 1 - 2 ห้องเรียนนั้น เพราะว่า ในโรงเรียนที่สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ เป็นโรงเรียนของรัฐบาล ส่วนใหญ่ครู-อาจารย์ผู้สอนในโรงเรียนนั้นจะสอนทุกกลุ่มประสบการณ์ ส่วนในโครงการฝึกอบรมการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต จากการสอบถามครู อาจารย์ในโรงเรียน ก็ได้คำตอบว่า ส่วนใหญ่โรงเรียนจะไม่มีโครงการฝึกอบรมให้ แต่ถ้ามีก็จะมาจากกลุ่มโรงเรียนที่ร่วมกันจัดตั้งโครงการขึ้นเท่านั้น ซึ่งในกลุ่มโรงเรียนแต่ละกลุ่มจะมีโรงเรียนอยู่ประมาณ 7 - 10 โรงเรียน สำหรับ งบประมาณที่ผู้บริหารให้การสนับสนุนในการจัดซื้อสื่อการเรียนการสอนเฉพาะกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต พบว่า ส่วนใหญ่ผู้บริหารจะให้งบประมาณมาแบบรวมๆ แล้วให้ครู-อาจารย์ จัดสรรกันเอง และที่สำคัญคือ โรงเรียนไม่มีงบประมาณ และวิทยากรที่มีความชำนาญ ในการจัดตั้งโครงการอบรมขึ้น

2. ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะของหนังสือเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ความคิดเห็นของครู-อาจารย์ โดยเฉลี่ยแล้ว เห็นด้วย ในส่วนที่เกี่ยวกับเนื้อหาในหนังสือเรียน รูปเล่ม การพิมพ์ ภาพประกอบ การใช้ภาษา คำถามและกิจกรรมท้ายบท สำหรับในด้านที่ไม่แน่ใจนั้น อินโลว์ (Inlow, 1963, pp.157-159 อ้างใน วีระ พุ่มไม้, 2541, หน้า 83) ได้กล่าวถึงลักษณะของหนังสือเรียนที่ดีต้องเป็นหนังสือเรียนที่ทันสมัยต่อเหตุการณ์ต่างๆ ด้วย ซึ่งในส่วนนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า อาจเนื่องมาจากหนังสือเรียนที่ใช้ในปัจจุบันนี้ บางเล่มก็ได้ ตีพิมพ์กันมาหลายปีแล้ว ข้อมูลที่บรรจุอยู่อาจจะไม่ทันกับเหตุการณ์ปัจจุบัน เหมือนกับที่บางเล่มมีอยู่ก็ได้

จากการสังเกตของผู้วิจัยเห็นว่า เนื้อหาในหนังสือเรียนบางเล่มน้อยเกินไป ครูผู้สอนสามารถพิจารณาหาหนังสือเล่มอื่นๆ มาเพิ่มเติมประกอบการเรียนการสอน โดยเฉพาะด้านแบบฝึกหัด คำถามในแบบฝึกหัดจะเป็นสิ่งที่จะช่วยประเมนผลการเรียนของนักเรียน ดังที่ โจนส์ (Jones, 1979) ได้สรุปไว้ว่า ครูผู้สอนไม่ควรใช้ตำราเล่มใดเล่มหนึ่งเพียงเล่มเดียวในการสอน และจากข้อเสนอแนะที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ หากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงหนังสือเรียนนำไปพิจารณาเพื่อปรับปรุงหนังสือ

เรียนในโอกาสต่อไป ก็จะทำให้ได้หนังสือเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่ดีและมีประโยชน์ต่อการเรียนมากขึ้น

การวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของประภัสสร นันทาสาย (2540, หน้า 72) ซึ่งได้วิเคราะห์เนื้อหาหนังสือเรียนคณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) และเปรียบเทียบเนื้อหาในหนังสือเรียนคณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างหนังสือเรียนคณิตศาสตร์ที่จัดพิมพ์โดยกรมวิชาการ และที่จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์เอกชน พบว่า หนังสือเรียนคณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทั้งหนังสือเรียนที่จัดพิมพ์โดยกรมวิชาการและหนังสือเรียนที่จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์เอกชน ต่างก็มีเนื้อหาตามลักษณะของหนังสือเรียนที่ดีใกล้เคียงกันและไม่มีหนังสือเรียนเล่มใดเล่มหนึ่งที่จัดเนื้อหาได้ดีที่สุดในทุกลักษณะของหนังสือเรียนที่ดีดังกล่าว และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วีระ พุ่มไม้ (2541, หน้า 72) ซึ่งได้วิเคราะห์หนังสือเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งจัดทำโดยสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทางด้านความ สอดคล้องของเนื้อหา กับจุดประสงค์ของวิชาวิทยาศาสตร์ ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)และทางด้านประเภทของคำถามตามรูปแบบของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งศึกษาความคิดเห็นของครู-อาจารย์ที่ใช้หนังสือเรียนวิทยาศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า หนังสือเรียนมีเนื้อหาสอดคล้องกับจุดประสงค์ของวิชาวิทยาศาสตร์อย่างครบถ้วน โดยมีความถี่มากน้อยต่างกัน จุดประสงค์ของวิชาวิทยาศาสตร์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนมากที่สุด คือ จุดประสงค์ที่ 1 เพื่อให้มีความเข้าใจในหลักการ ทฤษฎีที่เป็นพื้นฐานของวิชาวิทยาศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 43.51 ของจุดประสงค์ทั้งหมด และจุดประสงค์ของวิชาวิทยาศาสตร์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนน้อยที่สุด คือ จุดประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อให้มีความเข้าใจ ในลักษณะ ขอบเขต และข้อจำกัดของวิทยาศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 0.43 ของจุดประสงค์ทั้งหมด ผลการวิเคราะห์ด้านประเภทของคำถามตามรูปแบบของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี พบว่า หนังสือเรียนมีประเภทของคำถามตามรูปแบบของสถาบันส่งเสริมการสอน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างครบถ้วน โดยมีมากน้อยต่างกัน คำถามที่ปรากฏในหนังสือเรียนมากที่สุด คือ คำถามการอธิบาย คิดเป็นร้อยละ 62.30 ของคำถาม ทั้งหมด และคำถามการออกแบบการทดลองและควบคุมตัวแปร มีปรากฏน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 2.72 ของคำถามทั้งหมด สำหรับผลการวิเคราะห์ทางด้านคุณลักษณะของหนังสือเรียน

พบว่าส่วนมากดีแล้ว แต่ยังคงได้รับการปรับปรุงทางด้านเนื้อหา รูปเล่ม เทคนิคการพิมพ์ ภาพประกอบ สีสันการเขียน แบบฝึกหัด และส่วนช่วยในการค้นคว้า

ข้อเสนอแนะ

1. ครู-อาจารย์ผู้ใช้นักเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ ควรใช้หนังสือเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 หลายๆ เล่มมาประกอบการสอน เพราะในหนังสือเรียนแต่ละเล่ม มีลักษณะของเนื้อหาไม่เหมือนกัน โดยครูอาจจะพิจารณา วิเคราะห์และเปรียบเทียบเนื้อหาแล้ว เลือกมาใช้ให้เหมาะสมกับนักเรียน ซึ่งจากข้อเสนอแนะในด้านนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1.1 เนื้อหาในหนังสือเรียน เนื้อหาและกิจกรรมบางเรื่องควรเพิ่มให้มากขึ้น บางเรื่องควรอธิบายให้กะทัดรัดและชัดเจน

1.2 รูปเล่ม ควรมีการเย็บเล่มให้มีความทนทานมากขึ้น บางเล่มหนาเกินไป ควรจะแบ่งเนื้อหาออกเป็น เล่ม 1 และเล่ม 2 และควรใช้กระดาษที่มีคุณภาพดีกว่าเดิม

1.3 การพิมพ์ ควรมีตัวอักษรที่โตและอ่านง่ายชัดเจน เหมาะสมกับนักเรียน

1.4 ภาพประกอบ ควรมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น และควรเป็นภาพที่มีสีสัน สวยงาม ในการดึงดูดความสนใจของนักเรียนได้

1.5 คำถามและกิจกรรมท้ายบท ควรมีการเพิ่มเติมคำถามและกิจกรรม ท้ายบทให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. สำหรับผู้วิจัยที่สนใจจะทำการศึกษาโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเช่นนี้ หากจะรวบรวมลักษณะของหนังสือเรียนที่ดี จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยควรพิจารณาครั้งก่อนที่นำไปเป็นประเด็นการวิเคราะห์ เพื่อให้ทุกประเด็นมีคุณค่าและเกิดประโยชน์จริงๆ

2. ผู้วิจัยท่านอื่นที่สนใจจะนำกรอบการวิเคราะห์ที่ผู้วิจัยใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ไป

วิเคราะห์หนังสือเรียนในวิชาหรือระดับชั้นอื่นๆ ควรจะวิเคราะห์ในประเด็นการวิเคราะห์หลัก 5 ประเด็น
ที่ผู้วิจัยได้อภิปรายมาแล้ว ส่วน 2 ประเด็นที่ไม่มีความสำคัญเพียงพออาจจะพิจารณาตัดออกไป

3. ในการกำหนดประเด็นการวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือเรียน ควรพิจารณาจาก
แนวคิดหลายๆ แนวทางเป็นเกณฑ์ สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป